

Anmeldelser

Med DOF i et halvt århundrede

Christian Hjorth. 352 sider, rigt illustreret med fotos og akvareller mv., indb. Dansk Ornitologisk Forening, 2023. ISBN 978-87-90310-11-0. Pris: 299 i Naturbutikken.

På forsiden kigger en beslutsom mand myndigt med et lille smil og kikkerten hævet til snarlig jagttagelse. Bag ham skimtes lidt lynghede, et læhegn og en stor dyrket mark. Det er Christian Hjorth (CH) fra Vestjylland. Vil man vide mere om DOF og dansk naturpolitik i de sidste 50 år er denne udgivelse et *must*. CH skriver ligefremt og tilgængeligt sin beretning om sit lange virke for DOF.

Bogen er opdelt i fem dele: 1) 1972-1982: Oplæringen. 2) 1982-1993: Schlüter og det grønne flertal. 3) 1993-2001: Ni år med Svend Auken. 4) 2001-2011: 10 år med Anders Fogh, Lars Løkke og Venstre og 5) 2011-2023: Forhenværende.

Bogen har et smukt layout af Jørgen Peter Kjeldsen og er gennemillustreret med relevante fotos af mange af de omtalte personer og hovedpersonen selv. Desuden indledes hver af delene af smukke illustrationer af fem af vores bedste fugle- og naturmalere, suppleret med vignetter af samme kunstnere.

Bogen er tilføjet to bilag med oversigt over 1) HB-kolleger i mine 23 år som DOFs formand og 2) Persongalleriet i Vildtforvaltningsrådet 1982-2014.

Overskrifterne på de to bilag udgør også de to primære omdrejningspunkter for CH's tilbageblik, men meget andet er også kommet med bl.a. fugleoplevelser herunder CH's egen kanoniserede Rosenmåge fra Thorsminde.

Hjemmet i Sevel må være fyldt med et kæmpe arkiv af referater, dag- og notesbøger. For denne erindringsbog er stærk i sin bevisførelse med talrige referencer skrevet i kursiv, som efterlader læseren med en klar fornemmelse af mere objektivitet end det ses i mange erindringsbøger. Bogen indeholder også en summarisk gennemgang af de mest relevante artikler, begivenheder og personoplysninger år for år. Samtidig er der et stort persongalleri af få mod- og mange medspillere – et udtryk for CH's evner som holdspiller, også uanset at han havde anførelsesbindet på i 23 år.

Del 1) er først og fremmest CH's beskrivelse af egen oplæring i DOF fra starten som formand i Ringkøbing Amt og introduktionen til det centrale politiske arbejde i 70ernes brydningstid i foreningen. Vestjydens møde med de mange flabede københavnere er morsom. Afsnittet står også som beskrivelsen af, hvorledes dedikationen til arbejdet som frivillig er et fundament for de 40 år, der følger. I øvrigt interessant i et land af frivillige organisationer at læse, hvordan tilfældigheder og evner frembringer og udvikler en leder.

I del 2) kommer CH i Vildtforvaltningsrådet, og det bliver indledningen på et langt og stærkt engagement fra 1982 til 2014 med aftryk på arbejdet fra begyndelsen og til det slutter. Det er også i dette tiår, at Christian Hjorth efter at have tjent som næstformand afløser den legendariske Lorenz Ferdinand den 17. marts 1988. Det aftvinger stor respekt, at CH i stor ærlighed fortæller om det noget komplicerede

forhold til sin forgænger umiddelbart efter formandsskiftet, der dog udvikler sig til et langt og godt venskab.

CH viser helt afgørende talent for at færdes på de bone- de gulve og etablerer mange gode kontakter til politikere og skiftende miljøministre. I Vildtforvaltningsrådet er CH en meget aktiv medspiller i at forhandle sig frem til køkkenbordsforliget, et forlig der skabte konstruktivt samarbejde mellem de grønne og jægerne. Køkkenbordsforliget er stadig grundlag for samarbejdet i Rådet her 33 år senere. For DOF lægges der meget store sten ud, som igen og igen blev trædesten for CH's dygtige og kompetente ledelse af foreningen.

Der er to store velbeskrevne udfordringer. Det ene er, at DOF er i konstante økonomiske problemer, noget som CH tager meget seriøst og engagerer sig i i hele sin formandsperiode og tiden efter. Den anden udfordring kommer i begyndelsen af 90'erne, hvor der opstår et feltornitologisk oprør, som efter debat i tre numre af *Fugle* bilægges med en artikel af CH og Hans Meltofte – "DOF er for alle fugleinteresserede – ikke mindst for feltornitologer".

Del 3) er i meget høj grad en beskrivelse af den varme relation, der var mellem CH og DOF på den ene side og miljøminister Svend Auken på den anden. Ikke fordi der ikke opstår konflikter, men relationen er god og tillidsfuldt og førte til stor anerkendelse af DOF og de mange frivilliges indsats, der bevirker en faglig troværdighed og en økonomisk aftale, som stadig fornyes.

Det gode 10-år har dog også udfordringer, hvor sindigheden sættes på prøve. CH kæmpede indædt og med stor

indignation mod falkejagt og for en forbedring af Tøndermarskens tilstand. Et samarbejde af helt ufattelige indflydelse på DOFs virke udvikledes meget i denne periode, nemlig relationen til Leif Skov fra Aage V. Jensen fondene. En selvvransagelse kommer frem omkring det internationale arbejde, hvor CH spørger om hans manglende engagement "er et svigt fra min side"!

Del 4) konfirmerer det gode samarbejde med Aage V. Jensen Fonde, og DOF vælger at ære fondene med BirdLife-prisen for deres store arbejde for dansk og international natur og eminente støtte til DOFs arbejde. CH belønnes også med udnævnelsen til ridder af Dannebrogordenen. Selvvransagelsen rejser CH på ny omkring det internationale, men besvarer det med en strabadserende tur til Tanzania med bl.a. 20 taler undervejs.

Denne periodes absolutte toppunkt for CH er forberedelsen og afholdelsen af DOFs vellykkede 100-års jubilæum med reception og dronningens deltagelse og næste dags store medlemsfest. I tilgift blev Fugleværnsfonden 40 år og blev behørigt fejret.

Landspolitisk er arbejdet præget af Venstres opgør med Aukeræen med en enkelt undtagelse, Connie Hedegaard.

Del 5 bærer overskriften 'Forhenværende'. Man siger, "at intet er så forhenværende som en forhenværende". Det modbeviser CH til fulde. Der er blevet mere tid til udgangspunktet, fuglekiggeriet, men CH er også medlem af DOFs repræsentantskab, formand for Vildtforvaltningsrådets Reservatgruppe og medlem af Vejlerens og Lille Vildmose Naturråd under Aage V. Jensen fonde, som også har støttet udgivelsen af bogen.

På bagsiden er en collage af de 11 personer, der har betydet mest for Christian igennem DOF-livet. Billederne flankerer en tekst fra den nuværende formand, Egon Østergaard, hvor han bl.a. skriver: "Christians indsats for DOF er uden sidestykke og hans vedholdenhed har gjort, at DOF i hans formandstid blev en meget vægtig spiller på den naturpolitiske scene ..."

Det kan du selv forvisse dig om i hans bog, der får min varmeste anbefaling.

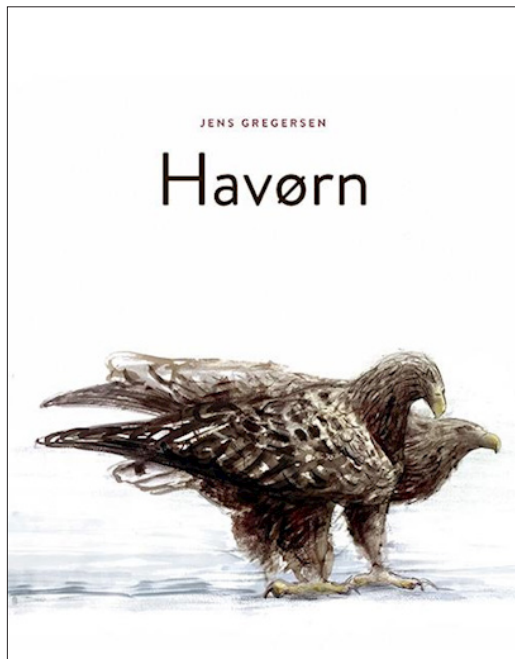
Jan Eriksen

Havørn

Jens Gregersen. 192 sider, talrige illustrationer, indb. Gads Forlag 2023. ISBN 978-87-12-07476-2. Pris 249,95 i Naturbutikken.

Jens Gregersen har i årtier arbejdet med naturovervågning overalt i landet samt Arktis og undervejs beriget os med tekster og illustrationer fra fuglenes og naturens verden. I denne bog fortæller han om, hvordan han igennem mange år har fulgt et havørnepar på Vorsø i Horsens Fjord. Ørneparret slog sig ned i øens skov for 12 år siden. Jens er eneste beboer på Vorsø, hvor han iagttog ankomsten og satte sig for at følge parret. Han iagttog, skitserede og kom helt tæt på fuglene og på den natur, de havde slået sig ned i. I bogen skildrer han den lange proces, som han illustrerer med skitser og akvareller.

Bogens fortælling om ørne bærer præg af Jens' store

viden og passion for Havørnen. Det er en glæde at nyde denne bog og opleve hans fordybelse. Gennem tekster og illustrationer bliver man taget med i havørneparrets liv og færdene gennem årstidernes skift. Der er et roligt flow igennem bogen. En langsomhed i fortælling og billeder – og i det faktum at det har taget ham 12 år at udarbejde bogen. Langsomheden skaber en ro, som også får læseren til at fordybe sig. Næsten som små meditative øjeblikke. Det er nok ikke en bog, man sætter sig til at læse fra begyndelsen til enden. Det kan man selvfølgelig gøre og derved blive indført i kronologien i de 12 års udvikling. Men man kan også åbne bogen et vilkårligt sted og læse et afsnit, studere illustrationerne og mærke den atmosfære, bogen emmer af.

For læseren er det kombinationen af levende beskrivelser, formidling af en kolossal viden og de smukke illustrationer, som skaber bogens helhed. På nogle sider er der dog så mange illustrationer, at de kan bryde læseflowet og næsten opleves overvældende. Efter min mening tåler illustrationerne et større format. Men det er indiskutabelt en smuk bog, som jeg på det varmeste kan anbefale såvel de mange, der i forvejen er begejstrede for Havørnen, som til andre der er mindre kendte med disse imponerende fugle.

Kim Skelmosse

Birds of Costa Rica

Dale Dyer & Steve N.G. Howell. 456 sider, 202 farveplancher og tilhørende udbredelseskort, 22 farvefotos. Princeton University Press, 2023. Paperback. ISBN 978-0-691-203355. Pris kr. 299 i Naturbutikken.

Costa Rica er et fugleparadis med over 900 fuglearter fordelt på 87 familier og på et areal, der kun er en anelse større end Danmarks. Det lille mellemamerikanske land virker da også som en magnet på alverdens fuglekiggere, inkl. fra Danmark. Det rige fugleliv kan opleves i et land med endog meget stor naturmæssig diversitet. Med Stillehavet og Caribien henholdsvis vest og øst for og med en høj vulkansk bjergkæde fra nordvest til sydøst med toppe på op til 3800 meter er det ikke underligt, at fuglelivet blomstrer. Et hot-spot, hvor fuglefaunaerne i Nordamerika og Sydamerika så at sige blandes. De høje bjerge har også gennem evolution været arnestedet for udviklingen af et væld af endemiske arter og i de afsidesliggende slugter.

Når man besøger Costa Rica, tager man normalt udgangspunkt i hovedstaden San José, der ligger højt og midt i landet. Man må forberede sig godt før besøget, og man må foretage en række nødvendige valg, for man når næppe det hele på et besøg. Er man til urørt regnskov i lavlandet ud mod en af kysterne, mangrove eller til de tørre habitater i højderne, og hvilke nationalparker vil man besøge?

Birds of Costa Rica er et rigtig godt sted at starte med planlægningen, og så supplere med mere detaljeret litteratur om de enkelte steder. I indledningen i bogen gives en fin introduktion til geografien, klimaet og de mange forskellige habitater, som landet byder på. Også 21 fotografier fra forskellige naturtyper spredt rundt i landet, inkl. den ubeboede ø, Cocos, giver et godt indtryk af, hvad der venter den besøgende. Cocos ligger 530 km sydvest for hovedlandet, og kun 720 km fra Galapagos! Nok en destination for de færreste.

Med potentielle 900 arter kommer man på arbejde, når man besøger Costa Rica, og bogen indledes da også med en meget fin, grafisk indholdsfortegnelse på fire sider med bogens fuglefamilier, så man let kan finde ind til de relevante sider i fieldguiden.

I bogens indledende afsnit vises kort over landets reserver og nationalparker, og forfatterne har gjort sig umage med at beskrive brugen af bogen og forklare fagord og forkortelser samt giver en grundig indføring i, hvordan man tolker udbredelseskortene, der er ført up-to-date i forhold til den seneste fieldguide fra 2014: *The Birds of Costa Rica - A Field Guide* (R. Garrigues & Dean). Et særligt afsnit handler om taksonomi, og her er forfatterne til fuglebøger på en svær opgave i disse år, fordi ny forskning hele tiden viser nye familiemæssige sammenhænge. Bagerst i bogen er der et særligt appendix med taksonomiske noter, hvor man uddyber dette for de arter, hvor det i teksten til arter på tavlerne er anført med en asterisk.

Selve guiden består af en-flere smukke akvareller af arterne, og baggrunden er enten hvid eller lysebrun. Visse tavler forekommer en anelse for douchede eller slørede efter min smag. På den modsatte side af farvetavlerne er der i koncentreret tekst en beskrivelse af de respektive arter, ledsaget af udbredelseskort. Enkelte arter, der endnu ikke er registreret i landet, er også vist.

Bogens erfarne forfattere, Dyer som illustratør og Howell som tekstforfatter, har præsteret en smuk og opdateret fieldguide, som jeg bestemt vil anbefale til alle, der vil udfordres på feltbestemmelse i et af verdens mest fuglerige områder. Jeg må derover igen med denne bog i rygsækken.

Egon Østergaard

Ten Birds That Changed The World

Stephen Moss. 408 sider, 10 illustrationer, indb. Guardian Faber, 2023. ISBN 978-1-783-35241-8. Pris 194,95.

Titlen burde være *The World That Changed Five Birds*. Fem af de 10 omtalte fugle er, eller har været tæt på udryddelse, og en, Dronten, er uddød. De fire, der har modstået menneskets pres, er Ravn, Tamdue, Kalkun og arterne i slægten darwinfinker. Jeg har svært ved at forstå, hvordan fuglene i disse fire eksempler samt fem af de øvrige har forandret verden. Ravnene er medtaget på grund af dens status i nordisk og angelsaksisk mytologi, men underligt nok er normanernes ravnebanner, ført under slaget ved Hastings 1066, ikke omtalt. Tamduen som kommunikationsmiddel under verdenskrigene beskrives. Brevduernes betydning som postbude under konflikterne var så vigtig, at over 600 Vandre-falke blev "reguleret" i Storbritannien under 2. Verdenskrig. Kalkunens optagelse i bogen undrer mig også. Måske skyldes den, at der årligt fortæres ca. 300 mio. i USA, heraf 50 mio. til Thanksgiving. Benjamin Franklin foreslog Kalkunen som USA's nationalfugl, symbol på overflod, velstand og fællesskab. Det blev i stedet Hvidhovedet Havørn, symbolet på styrke, magt og frihed.

Drontens slægtskab med duerne blev beskrevet af den danske zoolog J. T. Reinhardt i 1842. Trods Drontens exit er der stadig ca. 350 arter i familien på alle kontinenter bortset fra Antarktis. Drontens uddøen skyldes ifølge Moss indslæbte aber, svin og rotter til Mauritius, snarere end jagt. Dronten var jordruget, dens æg blev præderet af de invasive arter. Ikke et eneste dronteskelet er bevaret. Et kranie opbevares på Zoologisk Museum i København. "Dead as a Dodo" er blevet et synonym for alle uddøde arter, siden de tidligste livsformer opstod for 3,5 mia. år siden.

Finkerne på Galapagosøerne mener mange at være en af de vigtigste af Darwins øjenåbnere til arternes oprindelse – bortset fra at de ikke nævnes et eneste sted i *On the Origin of Species*. Vi ved nu, at spurvefuglene opstod i Australien, hvorfra de koloniserede resten af kloden.

Peruskarvens ekskrementer grundlagde gylleindustrien. Derfor den eneste af Moss' 10 eksempler der fortjener et kapitel i relation til bogens titel.

Snehejrens fjer solgtes som damehattedekorationer; værdien af et kilo var højere end et kilo guld. Fem millioner hejrer og vandfugle blev dræbt hvert år for at tilfredsstille efterspørgslen. Blandt andre bidrog bilfabrikanten Henry Ford til at få de amerikanske træfugle fredet, hvilket reddede bl.a. hejrefuglene fra at følge Dronten.

Hvidhovedet Havørn, USA's nationalfugl, "Eddie Eagle", anvendes af National Rifle Association til at belære amerikanske børn om forsigtighed i omgang med skydevåben. I 2020 blev 4300 børn og unge i USA skudt og dræbt. Den hyppigste dødsårsag for unge under 20. Donald Trump har annonceret indførelser af betydelige svækkelser af Endangered Species Act, der har bidraget til at bringe ørnen tilbage fra status som udryddelsestruet til ret almindeligt forekommende i Nordamerika.

Skovsurven hørte til Maos "Fire skadedyr" sammen med gnavere, myg og fluer. Alle konkurrerer med Kinas mil-

lions om føde, samtidig med at de spreder sygdomme. Flere hundrede millioner Skovspurve blev dræbt under skadedyrskampagnen, hvilket ifølge Moss var årsagen til, at insekterne, navnlig græshopper, ødelagde rishøsten, idet Skovspervene ikke længere holdt insektbestandene nede gennem "vinterfodring af ungerne med blandt andet græshopper." Nyt for mig, sikkert også for mange andre? Den store skadedyrskampagne i Maos Kina var, igen ifølge Moss "den største menneskeskabte katastrofe i historien." Måske døde 50 millioner kinesere af sult mellem 1959 og 1961. Flere end antallet af dræbte i 1. Verdenskrig. Også nyt.

Tiende og sidste eksempel er Kejserringpingvinen. Heller ikke her forstår jeg, hvordan denne fugl har ændret verden. Det antarktiske ikon lider under stigende temperaturer på Antarktis. Vi ændrer dens verden, ikke omvendt.

Bogen er velskrevet, underholdende og leverer spændende informationer, hvor jeg dog har svært ved at være enig i adskillige. Valget af de 10 arter er naturligvis subjektivt. Jeg ville have erstattet Ravn, Tamdue og Kalkun med henholdsvis Skovskade, egeskovenes plantør, Tamhøne, klodens største proteinkilde, og Vandrefalk, pesticidernes først beskrevne offer og dermed udløser af det verdensomspændende arbejde mod miljøgifte. – Bogens titel er aldeles misvisende.

Hans Harrestrup Andersen

The Wryneck

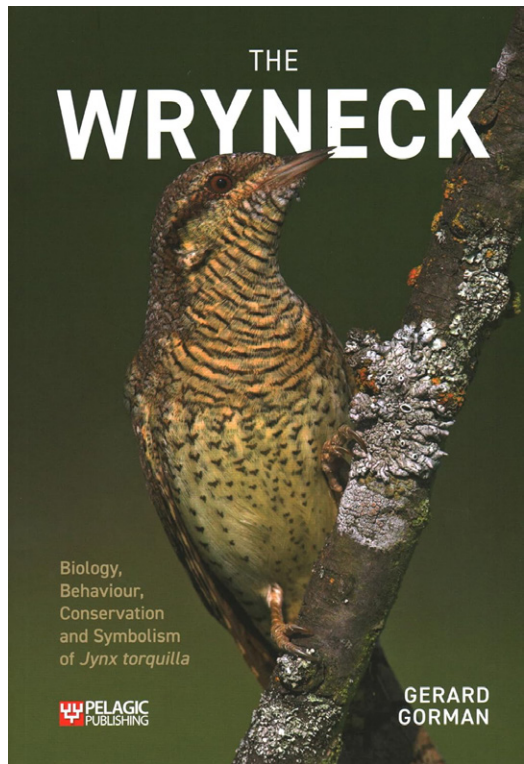
Gerard Gorman. *Biology, Behavior, Conservation and Symbolism of Jynx torquilla*. 192 sider, talrige farvefotos, figurer og akvareller, hft. Pelagic Publishing, 2022. ISBN 978-1-78427-288-3. Pris 24,99 £.

Vendehalsen er en fascinerende fugl, som kun de færreste har et indgående kendskab til. Det skyldes især, at den lever skjult og diskret. I maj måned, hvor tusindvis af fugle passerer Danmark på vej til nordligere ynglepladser, kan man dog være heldig at høre og se denne mærkelige spætteart. Dens stemme afslører den ofte, for det er en speciel sang, som man kan høre fra begge køn. Fuglene synger på potentielle ynglepladser, men også når de raster under trækket, kan man opleve deres gyp-gyp-gyp lyde, som en spagfærdig Grønspætte.

Man kan også være heldig at få oplevelser med den som ynglefugl, for den yngler gerne her i landet. Der skal være rigeligt med små sorte myrer og et egnet ynglested, fx et gammelt frønet træ, et brugt spættehul eller en opsat redekasse. Bedst er chancerne på sandede og magre lokaliteter.

Vendehalsen var i det gamle Grækenland en mytisk fugl, der blev forbundet med kærlighed, begær og erotik. Uden tvivl på baggrund af fuglens mærkelige slangeagtige bevægelser med hals og hoved, når den er ophidset, eller når man holder den i hånden, fx under ringmærkning.

Denne monografi sammenfatter i et læsevenligt sprog den eksisterende viden om arten. De første kapitler handler om anatomi, morfologi, køn, alder og fældning. Herefter er der et kapitel om Rødstrubet Vendehals, en nærtstående art, der lever i tropisk Afrika. Bogen fortsætter i lidt tilfæl-

dig rækkefølge med omtale af kommunikation, udbredelse, habitater, trusler, beskyttelse, træk, adfærd, yngleforhold og fouragering. Endelig afsluttes beskrivelsen med lidt om folklore og en meget fyldig referenceliste til ældre og nyere litteratur, der sammen med forfatterens egne erfaringer har dannet grundlag for bogens beskrivelser.

Forfatteren, der er ungare, har udgivet seks bøger om spætter, er også grundlæggeren af Hungarian Woodpecker Working Group, så han har et indgående kendskab til spættefamilien.

Bogen er rigt illustreret med et væld af fotos af Vendehalse i forskellige situationer og fx unger i forskellige aldre, hvis man har Vendehalse i en redekasse og er nysgerrig efter, hvor gamle ungerne er. Der er god hjælp at få, hvis man vil opsætte redekasser til arten, og skulle man være så heldig at få den til gå i kassen, kan man glæde sig over at få lidt indblik i en charmerende fugls biologi. Ungerne fodres stort set udelukkende med myrer, og i løbet af tre uger er de flyvefærdige.

Vi ved meget om Vendehalsen, men den gemmer stadig på en væsentlig hemmelighed, som heller ikke afsløres i denne bog. Vendehalsen er den eneste europæiske spætte, der er trækfugl, hvilket er meget naturligt og nødvendigt, når den lever af myrer. Men hvor overvintrer de europæiske Vendehalse? Vi antager, at det er i Sahel-området syd for Sahara, for her træffer man Vendehalse i vinterhalvåret, men man har stadig aldrig genfundet en europæisk ringmærket

fugl her. Selv har jeg ringmærket over tusind Vende-halse uden at få tilbagemeldinger fra Afrika. Måske en fugl med en lyslogger en dag vil afsløre det.

Bogen giver et rigtig godt indblik i denne fascinerende fugls biologi, så jeg kan varmt anbefale at læse den, inden Göktytan ankommer omkring 1. maj. Det svenske navn er afledt af 'gøge-tyderen', hvilket refererer til, at Vende-halsen er et varsel om, at Gøgen er på vej fra vinterkvarteret.

Egon Østergaard

Field Guide to North American Flycatchers: empidonax and pewees

Cin-Ty Lee & Andrew Birch. 157 sider, talrige illustrationer, udbredelseskort, sonogrammer og udbredelseskort, hft. Princeton, 2023. ISBN 9780691240626. Pris £ 16.99.

Feltguiden til de amerikanske fluesnapperer er et kærkomment værk til denne svært bestemmelige gruppe. Selv for trænede amerikanske fuglekiggere, er fluesnapperne svære at artsbestemme, når de er tavse. Bogen kommer godt omkring arterne på en overskuelig måde og i et format, der nemt kan tages med i felten. Lee bruger alle kneb til at skelne arterne, bl.a. kraniets form, pandens vinkel, halelængde, håndsvingsfjersprojektion og øjenring. For mange af arterne er tegningerne ledsaget af stregillustrationer af fuglenes generelle fysiognomi og kontraster, der for flere arters vedkommende er afgørende for identifikationen. Derudover bliver man præsenteret for en række forekomstdiagrammer fra forskellige breddegrader i Nordamerika, der kan hjælpe med identifikationen. Fluesnapperne er endda delt op i vestlige og østlige grupper, så man ikke skal bøvl med hele bogens indhold. Den holistiske fremgangsmåde indeholder også en sammenligning af alle artenes generelle grundfarve, der fungerer overraskende godt.

Det er et meget detaljeret værk, der for den grundige fuglekigger er rent guld pga. illustrationernes høje kvalitet og overskuelige sammenligning mellem arterne. Illustrationerne er ledsaget af sonogrammer, hvor forfatteren har tilføjet lyden i ord og desuden sammenligner arter i samme diagram.

Selv om bogen af mange er omtalt som et eftertragtet mesterværk til denne artsgruppe, mødes den også af skepsis. På trods af, at arternes forskelle illustreres detaljeret, vil mange kendetegn afhænge af lysforhold, vejr, vinkel og afstand. Selv de amerikanske ringmærkere må nogle gange slippe fugle som ubestemte.

Nok vil nogle fugle aldrig vil blive bestemt, men bogen er det hidtil mest detaljerede værk til bestemmelse af denne artsgruppe og kan bruges af nybegyndere såvel som øvede fuglekiggere. Med denne bog ved din side, vil du helt sikkert kunne artsbestemme flere empidonaxer og peweer.

Man kunne ønske, at der blev lavet en større udgave af bogen, hvor tegningerne er suppleret af billeder, der viser arterne under forskellige forhold og individuelle variationer. Men feltguiden er absolut godkendt.

Henrik Böhmer

One Midsummer's Day

Marc Cocker. *Swifts and the Story of Life on Earth*. 330 sider, med talrige fotos, indb. Jonathan Cape London, 2023. ISBN 9781787332799. Pris 229,95 kr.

Marc Cocker er forfatter til nogle af de bedste bøger om fugle, jeg har læst. *Birds and People*, *Crow Country* samt *Richard Meinertzhagen: Soldier, Scientist and Spy*, så det var med store forventninger, jeg påbegyndte læsningen af hans nyeste bog om hans (og min) yndlingsfugl, Mursejleren.

Denne karismatiske art og dens 95 medlemmer i familien Apodidae er bogens omdrejningspunkt. I 13 kapitler omtales sejlerens biologi, særpræg og truslerne mod familien. England har i løbet af de sidste 25 år mistet 60 % af Mursejlerne, der nu er rødlistede. Sejlerne er bl.a. bemærkelsesværdige, fordi familien rummer verdens hurtigste art i plan flugt (Tornhalsejler), fordi nogle arter trækker 26 000 km om året, og fordi de sover og parrer sig i flugten.

Bogen er et besynderligt kludetæppe af naturhistoriske facts, anekdoter og omfattende behandlinger af emner som geologi, palæontologi, bakterier, botanik, insekter (28 sider!), astronomi, meteorologi, fusion og klima isprængt personlige oplevelser i naturen, ikke mindst i hans have, madopskrifter og talrige citater af digtere og klassiske forfattere. Også lomme filosofiske guldgruber som: "Knowledge fuels love. And vice versa. They dwell together inside us in a kind of solar core of our own."

En stor del af bogen udgøres af fodnoter, der optræder nederst på samme side som baggrunden for disse. Det er for mig temmelig unødvendige digressioner i fortællingens forløb. Cocker vil så meget, og det bliver for meget.

Beskrivelserne af sejlerens liv og færdn lægger sig smukt op ad David Lacks *Swift in a Tower* (1956) og Charles Fosters *The Screaming Sky* (2021) (2021; se DOFT 116: 80, 2022) blandt bogens 176 referencer. Eneste dansker, der omtales, men ikke medtages i bibliografien, er Hans Christian Mortensen, ringmærkningens opfinder.

Denne bog rummer et væld af data, mange på niveau med grundlæggende lærebøger i naturhistorie, fysik og kemi, men også interessante oplysninger om sejlerens strategier og formåen. Desværre skyder Cocker med spredehagl. Han har så meget at fortælle om for meget, at han mister sammenhængene. Men at Mursejleren er kvintessensen af sommer i byerne, er han og jeg helt enige i.

Hans Harestrup Andersen

The Origin of All Things

David Harper & Ole Seberg (red). 447 sider, talrige figurer og faktabokse, indb. Munksgaard 2023. ISBN 978-87-62-81993-1. Pris kr. 449,95.

Som titlen antyder, beskriver denne bog den videnskabelige baggrund for vores opfattelse af verden set med naturvidenskabelige briller. Gennem 28 kapitler skrevet af 23 forskere, der alle er tilknyttet Københavns Universitet, kommer læseren på den fantastiske rejse fra universets skabelse, vores solsystems dannelse og livets opståen på

Jorden, dannelsen af økosystemer og en beskrivelse af vores planets nuværende tilstand. De sidste kapitler handler om menneskets opståen og udbredelse på planeten, og de markante aftryk, som menneskehedens materiale- og energiforbrug, arealanvendelse som følge af opdyrkning og fiskeri i alle verdenshave betyder for Jordens biodiversitet og klima.

Bogens kapitler, som er bygget op om en foredragsrække på Københavns Universitet, giver en tværvidenskabelig fremstilling af den grundlæggende naturvidenskabelige viden, som er en forudsætning for at forstå nutidens største politiske dagsordner og udfordringer som klima- og biodiversitetskrisen.

Man kan vælge at læse bogen som en spændende roman fra ende til anden, men det er også muligt at dykke ned i de enkelte kapitler, som man synes er særligt interessante. Jeg vil her blot fremhæve enkelte af de mange interessante kapitler: *The Solar System – from the Oldest Solids to the Birth of Planets*. Læsningen af dette kapitel gav mig en forståelse for de spørgsmål, som man tumler med inden for astronomien, og de mange interessante opdagelser man løbende får som følge af bedre teknik og dataknusning med computere og fx analyser af meteoritter, der hentes ned med satellitter osv. Her forklares også baggrunden for vores formodning om, at Månen er opstået ved, at et himmellegeme på størrelse med Mars kolliderede med Jorden. Når man læser, at klippestykker inden for et år kan skifte plads fra en planet til en anden som følge af himmellegemers kollisioner, forstår man diskussionen om, hvorvidt livet kan være opstået på Mars og tilført Jorden eller omvendt. Ganske ny forskning viser også, at der alene i vores egen galakse er måske 300 mio. planeter med fysiske forhold, der kan rumme liv, og at nye teleskoper, som er under konstruktion, måske inden for det næste årti vil finde spor af liv på nogle af disse, hvis liv viser sig at være almindeligt i vores solsystem.

Et andet interessant kapitel er *The Origin of Oxygen on Earth*. Frie iltatomer er et resultat af livsprocesser på Jorden og er også forudsætningen for eksistensen af store og komplekse livsformer som planter og dyr. I kapitlet redegøres for, hvordan havet ændrede sig fra en kemisk suppe, der kun muligjorde, at encellede organismer kunne trives, til at livets processer pludselig tog fart med Den Kambriske Eksplosion.

Kapitlet *The Origin of the Dinosaurs and Birds* sammenfatter, hvad vi nu ved om fuglenes oprindelse. Inden for de sidste par årtier har sensationelle fund af fossiler gjort det klart, at de fleste, hvis ikke alle dinosaurer havde fjer, og at flyvning mindst to gange opstod uafhængigt i flere grene blandt dinosaurer. Fuglene er de nulevende dinosaurer, som overlevede den pludselige masseuddøen for 66 mio. år siden, da en stor asteroides ramte Jorden. Men der er i dag mere end 11 000 arter af fugle, så dinosaurerne er langt fra uddøde og faktisk en af de mest succesfulde grupper af større dyr.

Kapitlet *The Five Great Extinctions* forklarer, hvad en masseuddøelse er, og hvad der har været årsagerne og virkningen af disse. Denne viden er grundlæggende for at

forstå, at evolutionen ikke er en konstant fremadskridende proces, men flere gange er blevet nulstillet, og at de arter og økosystemer, der herefter opstod, har udviklet sig uforudsigeligt. Blandt hovedårsagerne til masseuddøelser nævnes klimaforandringer, niveauændringer i havspejlet, havets kemiske sammensætning og meteoritnedslag.

Her kommer vi så frem til *The Sixth Extinction Event*, som vi nu ser starten på. Med den nuværende hastighed i arters uddøen, som er langt hurtigere end ved tidligere tilsvarende begivenheder, og som langt overstiger den naturlige baggrundsuddøen, vil alle arter være væk i løbet af 800-20000 år. Denne stærkt bekymrende udvikling i biodiversiteten og klimaforandringerne skyldes naturligvis de altomfattende menneskelige aktiviteter, der på næsten alle felter stadig accelerer.

Mennesker alene udgør i dag en tredjedel af alle landlevende dyrs biomasse, mens langt hovedparten af resten er vores husdyr, og kun 3 % af biomassen på landjorden udgøres af vilde dyr. Vi anvender mere end 50 % af landjorden overflade for at brødføde os selv, foruden at alle havområders økosystemer er påvirkede af vores jagt på ressourcer.

De utilsigtede konsekvenser af menneskets opfindsomhed er ikke til at overskue, og ved læsningen af omfanget af vores arts påvirkning, bliver det helt klart for læseren, at vi er gået i gang med et nyt kapitel i Jordens historie, som for altid vil være påvirket af vores handlinger inden for de nuværende generationers levetid. Klimaforandringerne vil medføre, at temperaturerne i 2070 vil overstige de niveauer, der har været herskende siden mennesket opstod som art. Hvor denne udvikling stopper, afhænger af hvor hurtigt skiftet af energiproduktioner sker til kulstofneutrale energikilder.

Selvom menneskeheden skulle forsvinde i overmorgen, vil virkningerne af de menneskeskabte processer i tidligst stabilisere sig i løbet af 100 000 til 200 000 år, og under alle omstændigheder får de biologiske ændringer permanente og uforudsigelige konsekvenser. Med udgangspunkt i de tidligere hændelser med masseuddøen må man formode, at det vil tage 5-10 mio. år at genoprette biodiversiteten.

Man kan så vende tilbage til kapitlet *Modern Biodiversity: Variation in Time and Space*, hvor Jon Fjeldså redegør for den globale variation i biodiversitet med udgangspunkt i fuglene. Efter læsningen af dette kapitel bliver man i endnu højere grad klar over, hvor utroligt fascinerende vores planet er, og hvilket rigdom på arter det er, vi står til at miste.

Bogens engelske tekst er for det meste skrevet på et letlæseligt og flydende sprog. Der er en fyldig ordforklaring, idet man ikke kommer uden om, at der mange steder bruges fagtermer. Bogen er rigt illustreret, og der er mange referencer til yderligere fordybelse i de forskellige emner.

Jeg kan varmt anbefale bogen for alle, der er interesserede i oprindelsen af livet på Jorden, og den vil være til stor inspiration for studerende og undervisere inden naturvidenskabelige fag som biologi, geologi, geografi og astronomi.

Lars Maltha Rasmussen